

Behandelingsvoorstel voor de commissie Water en Milieu

Onderwerp: Grondwatervisie Utrechtse Heuvelrug

Cie-datum : 14 april 2003

Cie-nummer: 2003WEM19

Procedure: in GS (na Cie. Vergadering) op: -	inspraak: nee
eerdere behandeling in cie: nee	op:
in PS: nee	op:

Behandelend ambtenaar: Hans van Vugt / Marieke Theeuwen
Portefeuillehouder: P. Rombouts

toestel: 3858 / 3631

Inleiding en doel.

De Utrechtse Heuvelrug is een belangrijk infiltratiegebied. Het grondwater in dit gebied is van cruciaal belang voor de drinkwaterwinning en voor natuur in de kwelzones langs de Heuvelrug. De Heuvelrug is ook een kwetsbaar gebied waar verontreinigingen gemakkelijk het grondwater kunnen bereiken. Het beleid van de provincie is er op gericht het grondwater in dit gebied te beschermen. In het vigerende streekplan is opgenomen dat op de Heuvelrug "geen ruimtelijke ontwikkelingen mogen plaatsvinden die een bedreiging vormen voor de grondwaterkwaliteit".

Een concrete invulling van wat dit betekent voor de ruimtelijke mogelijkheden op de Utrechtse Heuvelrug wordt gegeven in het rapport *Grondwatervisie Utrechtse Heuvelrug* (zie bijlage). Het rapport is de neerslag van een studie die Grontmij heeft gedaan naar de noodzaak en mogelijkheden om extra bescherming te bieden aan het grondwater van de Utrechtse Heuvelrug.

GS hebben de Grondwatervisie in hun vergadering van 4 maart 2003 vastgesteld als provinciaal beleid onder voorbehoud van een positief advies van de commissie Water en Milieu. Het rapport is vervolgens voor advies voorgelegd aan de PCMW die het op 19 maart jl. heeft besproken en een advies hierover heeft opgesteld. Als laatste stap wordt het rapport tezamen met het advies van de PCMW nu aan u voorgelegd met het verzoek in te stemmen met het door GS genomen besluit.

In de Toelichting wordt nader ingegaan op de aanleiding tot het opstellen van de Grondwatervisie, de inhoud van het rapport, de relatie tot het nieuwe streekplan en de effecten en consequenties van de Grondwatervisie.

Vervolg inleiding op pagina 2: nee

Wordt geagendeerd:

x om advies over de vraag :

Instemmen met het vaststellen van de Grondwatervisie Utrechtse Heuvelrug als provinciaal beleid.

Toelichting

Waarom een Grondwatervisie Utrechtse Heuvelrug?

Op de Heuvelrug is in het kader van het huidige streekplan tot nu toe een vrij restrictief beleid m.b.t. ruimtelijke ontwikkelingen gevoerd. Aan de natuur werd en wordt prioriteit gegeven. Deze beleidslijn spoort met de wensen vanuit grondwaterbescherming.

In de loop van de jaren is de druk op de ruimte in het gebied echter toegenomen waardoor een tendens is ontstaan om steeds vaker gebieden te gaan gebruiken, die in eerste instantie niet in beeld kwamen voor meer intensieve (m.n. stedelijke) bestemmingen. Het risico voor het grondwater is hierdoor ook toegenomen. Om deze ongewenste ontwikkeling het hoofd te bieden, ontstond binnen de provinciale dienst Water en Milieu de behoefte om concreter - dan nu in het streekplan - aan te geven wat uit het oogpunt van grondwaterbescherming wel en niet gewenst is in het gebied. Bij de plantoetsing boden de vrij algemeen geformuleerde zinsneden in het Streekplan namelijk steeds minder houvast om (vanuit grondwaterbescherming gezien) ongewenst ruimtegebruik tegen te gaan.

Als gevolg daarvan is de dienst Water en Milieu in 1999 een discussie gestart over de noodzaak het beschermingsbeleid voor het infiltratiegebied de Utrechtse Heuvelrug te concretiseren. Nadat de dienst had vastgesteld dat er op de Heuvelrug problemen te verwachten zijn ten aanzien van het grondwater bij verschillende vormen van ruimtegebruik, is aan adviesbureau Grontmij gevraagd de risico's van de verschillende gebruiksfuncties voor het grondwater nauwkeuriger te onderzoeken c.q. te onderbouwen. De studie heeft bevestigd dat veel vormen van ruimtegebruik een bedreiging vormen voor de grondwaterkwaliteit van het gebied.

Korte inhoud Grondwatervisie.

Het onderzoek naar de noodzaak en bescherming van het grondwater op de Utrechtse Heuvelrug is uitgevoerd in 2 fasen. In de eerste fase is (literatuur)onderzoek gedaan naar de aard en omvang van de bedreigingen voor het grondwater als gevolg van de emissies van diffuse bronnen. Ook is nagegaan wat de invloed van de fysische bodemgesteldheid van de Heuvelrug is op het gedrag van de stoffen. Dit heeft geresulteerd in zgn. *risicokaarten* waarop is aangegeven wat de risico's van een aantal verontreinigende stoffen zijn voor het grondwater. De resultaten hiervan zijn weergegeven in deel 1 van het rapport.

In de tweede fase is onderzocht wat de bedreigingen betekenen voor de ruimtelijke ontwikkelingen in het gebied en welke maatregelen genomen kunnen worden om de risico's voor het grondwater te verkleinen. Dit heeft geresulteerd in (5) zgn. *probleemkaarten* en een *Grondwatervisiekaart* en in voorstellen om de belasting van het grondwater terug te dringen. De resultaten hiervan zijn weergegeven in deel 2.

De visie in deel 2 is tweeledig: enerzijds is zij gericht op ruimtelijke ontwikkelingen in de toekomst (hoofdstuk 3) en anderzijds is zij gericht op het huidige gebruik (hoofdstuk 2).

De visie op *toekomstige* ruimtelijke ontwikkelingen is weergegeven op de Grondwatervisiekaart (deel 2, figuur 8). Hier wordt het Heuvelruggebied ingedeeld in 3 zones die onderscheiden worden op basis van de kwetsbaarheid van de bodem. Voor iedere zone geldt een ander beleid waar het gaat om het toelaten van diverse functies. Doel is om zoveel mogelijk te voorkomen dat nieuwe bronnen van verontreiniging in dit kwetsbare gebied gevestigd worden of uitgebreid. Het gaat er hier eigenlijk om dat bij ruimtelijke keuzes de bodem- en grondwaterlaag, zoals die uitgangspunt is in het nu in voorbereiding zijnde streekplan, wordt meegenomen.

De visie op het *huidige* gebruik bestaat uit (aanbevelingen voor) inrichtings- en beheermaatregelen die genomen kunnen worden om verontreinigingen en/of risico's te beperken die het gevolg zijn van de

huidige functies en activiteiten. Veel huidige functies liggen namelijk in een zone waar zij verontreiniging van het grondwater veroorzaken.

Voor de verdere inhoud verwijzen wij u naar de bijgevoegde rapporten.

Grondwatervisie en het nieuwe streekplan.

Het beschermingsbeleid zoals dat de afgelopen jaren gold, wordt (uiteraard) ook de komende jaren voortgezet. De Grondwatervisie, die dus beschouwd kan worden als een concretisering van de beleidsuitspraken in het huidige streekplan, vormt daarmee tevens een bouwsteen voor het voorontwerp Streekplan 2005-2015.

De Grondwatervisie is, evenals het nieuwe voorontwerp Streekplan, gebaseerd op de lagenbenadering¹. Een van deze lagen is de fysieke ondergrond, die gevormd wordt door de bodem, het watersysteem en de cultuurhistorische structuren en elementen. In het voorontwerp streekplan is opgenomen dat de provincie deze laag meer dan in het verleden sturend laat zijn voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen.

In het streekplan moet daarom, wanneer ontwikkelingen in tegenspraak zijn met gewenste ontwikkelingen vanuit de grondwatervisie, gemotiveerd worden waarom deze ontwikkelingen wel worden toegestaan.

Naast het streekplan zal de Grondwatervisie ook gaan doorwerken in de bestemmingsplannen op de Heuvelrug. In het kader van het nieuwe Streekplan wordt ook een handleiding bestemmingsplannen opgesteld (hiermee onlosmakelijk verbonden) waarin een motiveringsplicht zal worden uitgewerkt die gemeenten en andere opstellers van ruimtelijke plannen verplicht om, net als in het streekplan, te motiveren waarom van de Grondwatervisie (algemener: van de visie op de laag fysieke ondergrond) wordt afgeweken. De criteria waarop de motivatie beoordeeld moet gaan worden, moeten nog ontwikkeld worden bij de opstelling van de handleiding.

Effecten en consequenties van een vastgestelde Grondwatervisie.

Naast de verankering in het nieuwe streekplan zal de Grondwatervisie een functie (moeten gaan) vervullen bij alle projecten op de Utrechtse Heuvelrug waar ruimtelijke keuzes een rol spelen. De visie zal dan steeds in de belangenafweging meegenomen moeten worden. Naar verwachting zal dit er toe leiden dat in de toekomst minder grondwaterbedreigende functies in het gebied worden ontwikkeld. Het grondwater in de Utrechtse Heuvelrug dat ten goede komt aan de drinkwatervoorziening en aan kwetsbare kwelnatuur behoud daardoor beter haar goede kwaliteit.

De implementatie van de visie op **toekomstige** ruimtelijke ontwikkelingen heeft voor de provincie alleen gevolgen voor het planvormingsproces (extra afweging). Voor derden kan dit ook andere consequenties hebben.

De toepassing van de lagenbenadering - en daarmee ook van de Grondwatervisie - zou nl. tot hogere kosten kunnen leiden voor planontwikkelaars en/of gemeenten. Dit kan aan de orde zijn als bij het opstellen van ruimtelijke plannen of projecten gedachte gebruiksfuncties noodgedwongen gerealiseerd

---

¹ "De lagenbenadering gaat uit van het uiteenleggen van de ruimtelijke werkelijkheid in drie lagen: de fysieke ondergrond, het infrastructurele netwerk en het occupatiepatroon. (...) De ruimtelijke relevantie van de lagenbenadering is dat ruimtelijke ontwikkelingen in een hoger gelegen laag tot moeilijk omkeerbare of onomkeerbare aantasting van lagere lagen kan leiden. Wij vinden het belangrijk dat deze consequenties in beeld worden gebracht bij de beoordeling van het aanvaardbaar zijn van nieuwe ontwikkelingen. De lagenbenadering vereist dat bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen de consequenties voor alle drie lagen in beeld worden gebracht. (...) De lagenbenadering is overigens geen doel op zich, maar een middel om op een zorgvuldige wijze ruimtelijke afwegingen te maken". (citaten uit voorontwerp-streekplan)

moeten worden op een duurdere locatie of wanneer een andere (minder intensieve) inrichting noodzakelijk is.

Deze consequenties van de lagenbenadering (en dus niet exclusief van de Grondwatervisie) gelden overigens voor de hele provincie Utrecht al zullen ze vanwege de grote bodemkwetsbaarheid mogelijk het meest voelbaar zijn in dit gebied.

Hier tegenover staat dat, wanneer bij een nieuwe ontwikkeling wel voor een vanuit grondwater ongewenste locatie wordt gekozen, daar in de toekomst kosten aan verbonden kunnen zijn wanneer verontreinigingen weer ongedaan gemaakt moeten worden. Ook kan het betekenen dat bepaalde unieke natuurwaarden in de kwelzones verloren gaan.

Om de visie op het **huidige** gebruik te implementeren, wordt eerst onderzocht welke (van de in de visie voorgestelde) maatregelen om de emissies terug te dringen, wenselijk, noodzakelijk en haalbaar zijn. Dit zal worden uitgewerkt in een uitvoeringsplan Heuvelrug. Daarbij zal in eerste instantie worden gekeken hoe aangesloten kan worden bij bestaand beleid en bij voorgenomen of lopende projecten b.v. in het kader van aanpak diffuse bronnen, ISV etc.

De Grondwatervisie wordt aan alle gemeenten en andere relevante organisaties op de Heuvelrug gezonden. In de jaarlijkse gebiedsgesprekken over grondwaterbeschermingszaken zal de visie worden besproken met gemeenten en andere instanties.

Bijlagen:

Rapport Grondwater Utrechtse Heuvelrug, handvatten voor actieve bescherming van de grondwaterkwaliteit tegen verontreiniging uit diffuse bronnen, deel 1: inventarisatie en methodiek en deel 2: visie. (2002)